

Türk Gençliği ve Siyasal Katılım: 1999-2003

Dr. Emre Erdoğan

1999 yılı sonbaharında STRATEJİ|MORI, IRI (International Republican Institute) ve ARI Hareketi'nin katılımıyla bir çalışma yürütölmüştü. Bu çalışmanın temel amacı “Türk gençliğinin siyaset katılım derecesini, katılımın önündeki engelleri ve bu engelleri kaldırmanın olası yollarını keşfetmek” olarak tanımlanmıştı. Çalışma kapsamında Türkiye genç nüfusunu temsil eden bir örnekleme anket çalışması yapılmış, anket çalışmasını sonuçların tartışıldığı grup tartışmaları ve daha geniş kapsamlı toplantılar takip etmişti. Mayıs 2001’de yayınlanan “Türk Gençliği ve Katılım” adlı yayında da gerek araştırmanın sonuçları, gerekse de takip eden toplantılar değerlendirilmiş ve konu detaylı olarak tartışılmıştır. Şu anda elinizde tutmakta olduğunuz yayının amacı ise Türk gençliğinin katılımı konusunda yaşanan değişimin somut örneklerini sergilemek olarak tanımlanmış. Bu geniş çerçeveden bakıldığında, benim temel amacım son dört yıl içerisinde “Türk gençliği ve siyasal katılım” adını verdiğimiz çelişkili ilişkide yaşanmış olabilecek değişimleri irdelemek ve kısa vadeli de olsa öngörülerde bulunmayı denemektir.

Çalışmamın birinci kısmı 2001 yılında yayınlanmış “Türk Gençliği ve Katılım” adlı yayından yola çıkarak bir önceki araştırmanın temel bulgularının bir özetini içerecektir. İkinci kısımda ise 1999-2003 karşılaştırmasını içeren bir dizi ampirik bulgunun tartışılmasına sahne olacaktır. Son kısımda ise siyasal katılımın nedenleri üzerine bir açıklama denemesi ve bu denemeden yola çıkarak bir yol haritası önermesi yer alacaktır.

Türk Gençliği ve Katılım: Dört Yıl Önce

Öncelikle gerek çalışmanın sonuçlarını kantitatif açıdan inceleyen Ali Çarkoğlu'nun ve benim çalışmalarımız; gerekse de kalitatif bulguları tartışan Selim Oktar'ın vardığı nokta hemen hemen aynıdır: Türk gençliği siyasal katılım konusunda “katıl(a)mamaktan muzdariptir”. Geleneksel siyasal katılım biçimi olan oy verme haricindeki bütün konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan katılım türlerinde Türk gençliği adını verdiğimiz ve heterojen olduğu kuşku götürmez kitle düşük katılım skorlarına sahiptir. Bu bulgular aşağıda karşılaştırmalı ve detaylı olarak tartışılacaktır. Öte yandan Türk gençliğinin siyasal katılım konusundaki ataleti Türk toplumundan bağımsız bir şey de değildir. Siyasal katılımın hemen her boyutunda Türk toplumunun geneli ile Türk gençliği benzer katılım örüntüleri göstermektedir. Dolayısıyla Türk gençliğinin katılım sorununun içinde yaşadığı toplumdan etkilendiği ve hatta miras aldığını söylemek yanlış olmamaktadır.

Siyasal katıl(a)mama olgusunun nedenlerine gelince, öncelikle sosyolojik, ekonomik ve demografik bazı faktörlerin altı çizilmiştir. Benim çalışmamda eğitim, çalışıp çalışmama durumu ve cinsiyet faktörleri öncelikle değerlerin daha sonra da katılımın belirleyicileri olarak ön plana çıkmıştır. Kadınlar, düşük eğitilmişler ve çalışmayanlar siyasal katılımın herhangi bir boyutunda yer almamaktadırlar. Öte yandan eğitim ve çalışma durumu da siyasal katılımın konvansiyonel olan ve olmayan boyutları arasındaki farklılığı belirlemektedir. Üniversite öğrencisi ya da çalışan, erkek ve yüksek eğitime sahip bir kesim konvansiyonel olmayan katılım boyutlarına yönelirken; bu niteliklere sahip olmayan kesim ise konvansiyonel olan siyasi katılım boyutunda etkindir. Sonuçlar bu konuda yapılmış karşılaştırmalı çalışmaların bulgularıyla da tutarlıdır.

Çarkoğlu'nun çalışmasında yukarıda sayılan demografik farklılıkların yanı sıra değer ve tutumları yansıtacak değişkenler de göz önünde tutulmuştur. Ankete katılanların sosyoekonomik durumlarının, yaşlarının, kentte ya da kırdaki yaşayış olmalarının yanı sıra hangi bölgede yaşadıklarının da siyasal katılımları üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra laiklik-dindarlık ekseninin laiklik ucu sivil toplum kuruluşlarına yönelik katılımı, dindarlık ucu ise kampanya türü siyasal katılımı pozitif olarak etkilemektedir. Keza, artan milliyetçi tutumlar da kampanya türü katılımı arttıran değişkenler olarak görülmektedir. Son olarak da kurumlara duyulan güven de katılımı arttıran başka bir faktör olarak görülmektedir.

Oktar'ın kalitatif bulguları değerlendirdiği çalışmasında ise kantitatif olarak ölçülmemiş değişkenler tartışılmaktadır. Oktar'a göre Türkiye'de genç insanların önündeki engelleri bir

“demir üçgen” analojisi ile temsil etmek mümkündür. “Demir üçgen”in birinci kenarını aile yapısı oluşturmaktadır. Türk aile yapısının baskın ebeveynlerden oluşan yapısı gençlere kendilerini ifade etme olanağı ve alışkanlığı vermemektedir. İkinci olarak eğitim sisteminin sınav kazanmaya yönelik mekanik yapısı kişileri engellemektedir. Son olarak da devlet bürokrasisi siyasal katılımı teşvik etmekten çok önünde bir engel teşkil etmektedir. Bütün bunlar bir araya geldiğinde gençler arasında siyasal katılımın son derece düşük olması kaçınılmazdır.

Türk Gençliği ve Katılım: 1999-2003

Türk gençliğinin siyasal katılım örüntüsünde gerçekleşmiş olabilecek değişimi gözlemleyebilmek amacıyla, Nisan 2003 tarihinde bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin 16-28 yaş arası nüfusunu temsil edecek bir kitleyi hedefleyen araştırma, bir önceki çalışmayla aynı örneklem yapısına sahiptir. Çalışma STRATEJİ|GfK tarafından yürütülmüş ve toplam 1223 genç ankete katılmıştır.

Bir önceki çalışmayla karşılaştırmak amacıyla gençlere sayılan siyasi etkinliklere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda 1999-2003 karşılaştırması yer almaktadır.

Tablo 1 Siyasal Katılım Eylemleri: 1999-2003

	1999			2003		
	Evet	Hayır, fırsat olmadı	Hayır, yapmama yı tercih ettim	Evet	Hayır, fırsat olmadı	Hayır, yapmama yı tercih ettim
	Satır %	Satır %	Satır %	Satır %	Satır %	Satır %
Oy Kullanmak	61,9	33,8	4,3	52,6	39,2	8,2
Bir siyasi partinin gençlik koluna üye olmak	10,0	24,2	65,8	8,3	30,7	61,0
Bir siyasi partiye gençlik kolları dışında üye olmak	6,0	22,9	71,1	3,5	29,9	66,6
Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında ev ev tanıtım yapmak,	6,7	17,8	75,5	4,1	24,7	71,2
Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında tanıtım broşürü dağıtmak,	8,2	16,4	75,4	5,3	24,0	70,7
Yaşadığınız şehir veya mahalledeki herhangi bir sorunla ilgili yetkili belediye veya benzeri mercilere dilekçe yazmak,	18,0	39,6	42,4	9,4	40,9	49,7
Sizi doğrudan ilgilendiren bir sorunla ilgili yetkili belediye veya benzeri mercilere dilekçe yazmak,	20,7	38,3	41,0	10,2	44,2	45,5
Herhangi bir toplu yürüyüş eylemine katılmak,	12,8	15,1	72,1	9,4	26,6	64,0
Herhangi bir boykot eylemine katılmak,	7,9	15,3	76,7	6,4	26,9	66,7
İnternet üzerinde gerçekleştirilen bir protesto eylemine katılmak,	3,2	23,4	73,4	4,3	30,6	65,1
Birkaç yıl önce Susurluk skandalı sonrasında gerçekleştirilen ışık kapatma eylemine katılmak,	24,8	14,6	60,6	18,8	25,4	55,8
Siyasi partiler dışında, siyasetle ilgili bir sivil toplum	4,3	21,5	74,2	2,9	28,0	69,1

Tablo incelendiğinde öncelikle göze çarpan olgu gene olarak bütün siyasal katılım türlerinde 1999'dan bugüne bir azalma olduğudur. “Doğrudan kendisini ilgilendiren bir konuda dilekçe vermek” konusunda yüzde 10, “oy kullanma”da ise yüzde 9 civarında bir düşüş gözlenmiştir. Keza “yaşadığınız şehir veya mahalledeki bir sorunla ilgili” dilekçe vermek türü katılımı da yaklaşık yüzde 9'luk bir düşüş görülmektedir. Geri kalan bütün katılım türlerinde düşüş görüle bile yüzde 2 ila 3,4'lük azalmaları örneklemden kaynaklanan sapmaya atfetmek mümkündür. “Susurluk skandalı sonrasında gerçekleştirilen ışık kapama eylemine katılma” konusunda görülen yüzde 6'lık düşüşü ise deneklerin söz konusu tarihte yaşlarının 9 ile 21 arasında değişiyor olmasıyla açıklanabilir. Sonuç olarak oy verme ve her iki türde de dilekçe imzalama haricindeki katılım türlerinde Türk gençlerinin “katıl(a)mama” sorunun devam ettiğini söylememiz yanlış olmayacaktır.

Bir önceki araştırmayla karşılaştırdığımızda Türk gençliğinin katılım örüntüsünün değişmediğini söylemek mümkündür. 1999 yılında yüzde 62 olan “oy verme” oranı 2003 yılında yüzde 51'e düşmüştür. 2002 genel seçimlerinde oy verme yeterliliğine sahip olanların verdikleri yanıtlara baktığımızda oy verme oranının yalnızca yüzde 62 olduğunu; “kime oy verdiniz?” sorusuna ise deneklerin yüzde 30'una yakınının “oy kullanmadım” yanıtını verdiklerini görmekteyiz. Kasım 2002 seçimlerinin katılım açısından sorunlu olduğu bilinmektedir, ancak gençlerde bu oranın daha yüksek olduğu açıktır. Bunun nedeninin aşağıda daha detaylı tartışacağımız gibi protesto davranışının en kolay tezahürü olarak sandığa gitmemek olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda bahsettiğimiz gibi genel olarak sırasıyla yüzde 9 ve yüzde 6 civarında bir düşüş görüle de dilekçe vermek ve Susurluk olayı sonrasında protestolara katılmak gençler arasında en yaygın olan katılım etkinlikleridir. Bu noktada yüzde 18'lik “ışık söndürme” eylemini takip eden katılım türlerinin yüzde 10'lar civarında olması, katıl(a)mama sorununun ne kadar kronikleştiğini göstermektedir. Geri kalan katılım türleri arasında yaklaşık yüzde 1,5'luk bir yükselme –örneklem sapmasına atfedeceğimiz- gösteren “internet üzerinden bir protestoya katılmak” eylemi haricinde sıralamada dahi çok fazla değişiklik olmamıştır. Özetle, 1999'dan 2003'e Türk gençliğinin siyasete katılım resmi neredeyse aynı kalmıştır.

Yukarıdaki tablonun bize sunduğu başka ilginç bulgular da vardır. 2003 araştırmasında hemen hemen bütün katılım türlerinde denekler “fırsatım olmadı” yanıtını daha fazla kullanmışlardır. Yukarıda bahsettiğimiz oy kullanma ve dilekçe verme türü siyasi katılımlar haricinde

“fırsatım olmadı” yanıtlarında yükselme görülmüştür. Soru formu tekniği açısından bakıldığında deneklerin “hayır yapmamayı tercih ettim” yanıtlarıyla “hayır fırsatım olmadı” yanıtları arasındaki fark, genel olarak katılım oranlarını etkilemese de katılıma yönelik bir eğilimin varolup olmadığını göstermektedir. “Oy verme” eylemi özelinde düşünürsek; deneklerin yüzde 9’u ellerine oy verme fırsatı geçtiği halde oy vermemeyi tercih ettiklerini söylemektedir. Bu bakış açısıyla, gençlerin en fazla reddettikleri siyasal katılım araçları arasında en önde siyasal partilerle ilişkin olanlar gelmektedir. Bir siyasi partinin kampanyasında ev ev tanıtım yapmak (yüzde 71), broşür dağıtmak (yüzde 70), gençlik kollarına (yüzde 62) ya da gençlik kolları dışında (yüzde 66) bir siyasi partiye üye olmak; gençlerin neredeyse konsensus halinde reddettikleri katılım türleridir. Bu durumu Türk halkının genelinde siyasi partilere karşı olan güvensizlik ve bu tür siyasete olan inançsızlığın tezahürü olarak yorumlayabiliriz. Ancak bu noktada üzerinde durulması gereken bazı bulgular vardır. Gençlerin yüzde 70’i (1999’da bu oran yüzde 74’tü) siyasi partiler haricinde, siyasetle uğraşan bir STK’ya üye olma fikrini de reddetmektedirler. Siyasi yapının karşı karşıya olduğu krizin siyasi partiler, meclis gibi üst yapı kuruluşlarıyla sınırlı kalmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Daha önceki çalışmamızda konvansiyonel olmayan katılım başlığı altında toplamış olduğumuz “boykot”, “yürüyüş” ve ek olarak internet üzerinden protesto eylemi türünden siyasi katılım türlerine deneklerin yaklaşık yüzde 60’ı negatif yaklaşmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta, bu oranların 1999’dan bugüne bir düşüş gösterdiğidir.

Ankete katılanların verdikleri “fırsatım olmadı” yanıtının o eyleme karşı potansiyel bir eğilimi gösterdiğini varsayarsak, 1999’dan bugüne Türk gençliğinin siyasi katılımında kayda değer bir artış olmamasına karşın, eğiliminde bir artış olduğunu söylemek mümkün olacaktır. En fazla eğilim artışı olan eylemlerin “toplu yürüyüş” ve “boykot” eylemlerinde görüldüğünü söyleyebiliriz (yaklaşık yüzde 10). Susurluk olayı sonrası “ışık söndürme” eylemini bir kenara bırakırsak, diğer siyasal katılım türlerine eğilimin 1999’dan bugüne yaklaşık yüzde 7 oranında bir artış gösterdiğini de bulgular arasındadır. Yukarıda bahsetmiş olduğumuz siyasetle ilgili STK’lara olan eğilimin yüzde 7 civarında artmış olması; 1999’dan bugüne kaydedilen önemli bir yol olarak düşünülmelidir.

Türk gençliğinin siyasal katılım konusundaki tutumunu, Türk seçmenlerinin tümüyle karşılaştırmak amacıyla yaptığımız bir çalışmanın sonuçları Mayıs 2003 tarihinde elimizde olacaktır. Ancak farklı araştırmalardan yola çıkarak yukarıda saydığımız siyasal katılım türlerine olan katılımın bir resmini çizmek mümkündür. Kasım 2002 seçimlerinin hemen

öncesinde bireylerin seçim kampanyalarında nasıl bir rol oynadıklarını anlamak için yürüttüğümüz Türkiye 18 yaş üstü nüfusu temsil eden bir çalışmada seçmenlerin yüzde 11'inin bir siyasi partiye üye olduğunu, yüzde 12'sinin bir partinin mitingine katıldığını, yüzde 7'sinin bir partinin ev toplantılarına katıldığını, yüzde 9'unun ise bir başkasını etkilemeye çalıştığını görmüştük. Siyasi partilerle ilişkili etkinliklere gelince, seçmenler arasından ev ev tanıtım yapanlar, afiş asanlar ve tanıtım broşürü dağıtanların oranı ise yüzde 3 civarındadır. 2002 seçim kampanyası gibi görece uzun süren bir dönemde bile bu oranların yüzde 3 civarında olması, siyasi partilerin en önemli fonksiyonlarından biri olan kampanyalarda insan kaynaklarının mobilize etme yeteneğinin de son derece azalmış olduğunu göstermektedir.

TÜSİAD'ın 2001 yılında yürütmüş olduğu "**Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler Araştırması**" Türk seçmenin siyasi katılımı hakkında detaylı bir bilgi vermektedir. Öncelikle, bizim 16-28 yaş arasını hedefleyen araştırmalarımızın da gösterdiği gibi en yaygın siyasi katılım biçimi oy kullanmadır (her zaman yanıtını verenlerin oranı yüzde 88)¹. Bu etkinliği medya aracılığıyla siyaset hakkında bilgi edinmek (yüzde 51) izlemektedir. Dilekçe imzalayanların oranı yüzde 6.3 (zaman zaman yanıtlarını dahil edersek yüzde 16.8), miting ve gösterilere katılanların oranı yüzde 5.7 (yüzde 13.4), STK faaliyetlerine katılanların oranı yüzde 3.1 (yüzde 9) ve siyasi partiler bünyesinde faaliyet gösterenlerin oranı ise yüzde 3.9 (yüzde 8.3)'tür. Elimizdeki verilerden yola çıkarak Türk seçmenin genel olarak katıl(a)mama sorunundan muzdarip olduğunu ve araştırmamızın hedef kitlesi olan gençlerden dahi az siyasi katılım gösterdiğini söylemek mümkündür.

¹ TÜSİAD araştırmasında siyasi katılımın ne kadar sık yapıldığı sorgulanmıştır.

Türk Gençliğinde Siyasal Katılımın Belirleyicileri

2001 yılında yayınlanan “Türk Gençliği ve Katılım” adlı kitapta, 1999 anket verilerinden yola çıkarak gerek benim çalışmamda, gerekse de Çarkoğlu’nun çalışmasında Türk gençlerinin farklı boyutlarda katılımlarını belirleyen bazı değişkenlerin varlığı test edilmişti. Yukarıda da belirttiğim üzere, benim çalışmamda cinsiyet, eğitim ve çalışma durumu ön plana çıkarken, Çarkoğlu’nun çalışmasında sosyoekonomik statü, cinsiyet, yaş, coğrafi bölge farklılıkları, dindarlık-laiklik ve milliyetçilik eksenleri belirleyiciler arasında yer almaktadır. TÜSİAD çalışmasında ise genç adını verdiğimiz 16-28 yaş arası kitleyi temsil eden bir örneklem üzerinden herhangi bir analiz bulunmamaktadır. Ancak siyasal katılım davranışları üzerinde en fazla etkisi olan değişkenlerin cinsiyet, yerleşim yeri ve yaş olduğu; ayrıca sosyoekonomik statünün ve yaşanan bölgenin de seçmenlerin siyasi katılımlarını etkilediği belirtilmektedir.

“Türk Gençliği ve Katılım” adlı yayında, siyasi katılımın iki farklı türünün varlığından bahsedilmiş ve bireylerin bu iki katılım boyutunda farklı tavırlar sergileyebileceklerini vurgulamıştım. Siyasi katılımın birinci boyu “konvansiyonel siyasi katılım” adını verdiğimiz, demokrasinin ilk günlerinden beri varolan oy verme, siyasi partiler içerisinde faaliyet gösterme ya da siyasi parti kampanyalarında rol oynama türü faaliyetlerdir. Kitlesel siyasi katılımın genişlediği 19. yüzyıldan itibaren bir siyasi ifade biçimi olarak varolmuştur. Bir önceki çalışmamda da belirttiğim gibi bu tür siyasi katılım elitler tarafından yönlendirilen hiyerarşik yapılar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Konvansiyonel siyasi katılımı vatandaşın atfedilen rol pasif ve iyi tanımlanmıştır.

İkinci tür siyasi katılıma ise “konvansiyonel olmayan siyasi katılım” demektedir. “Elitlere meydan okuyucu” olarak tanımlanan bu katılım boyutu yasadışı grevler, boykotlar, işgaller, protesto yürüyüşleri gibi etkinlikleri ve siyasetin geleneksel tanımı içinde olmayan her tür eylemi içerir. 1980’lerin başından itibaren gelişmiş demokrasilerde oy verme oranlarının düşmesinde somutlaşan siyasal krize paralel olarak konvansiyonel olmayan katılımın arttığı gözlemlenmiş ve bu konu sosyal bilimcilerle detaylı olarak araştırılmıştır. Konvansiyonel olmayan katılım zaman içerisinde batı demokrasilerinin ve geçiş demokrasilerinin siyasal pratiklerinden biri haline gelmiş ve “anormali” olarak atfedilmemeye başlanmıştır.

1999 araştırması verilerine dayanarak, Türk gençliği arasında da siyasal katılımın bu tür bir siyasal boyut farklılaşmasına gidip gitmediğini bir önceki çalışmamda sorgulamıştım. Elimizdeki veriler bu farklılaşmanın Türkiye özelinde de geçerli olduğunu göstermişti. 2003 yılı verilerinden yola çıkarak aynı sorgulamayı denedim.

Bir önceki çalışmada faktör analiz yöntemi kullanılmıştı. Dolayısıyla, 2003 sonuçlarında da aynı yöntem kullanıldı. Aşağıdaki tablo farklı katılım araçlarının dahil edildiği faktör analizi sonuçlarının 1999-2003 karşılaştırmasını sergilemektedir. Faktör analizi, elimizde çok sayıda değişken varsa, bu değişkenler arasındaki ortaklıklardan (korelasyon) yola çıkarak değişken sayılarını azaltmayı ve de değişkenleri faktörlere indirgememizi sağlar. Tabloda yer alan katsayılar, değişkenlerin o faktörlerle ilişkisini, yani teknik terimle faktör yüklemelerini göstermektedir. Faktör yüklemesi -1 ile 1 arasında değişen, mutlak değeri 1 'e yaklaştıkça daha kuvvetli bir ilişki gösteren, negatif ya da pozitif yönde ilişkili olup olmadığını da belirten bir katsayıdır.

Tablo 2 Siyasal Katılımın Boyutları

	1999		2003		
	Konvansiyonel Katılım	Konvansiyonel Olmayan Katılım	Konvansiyonel Katılım	Konvansiyonel Olmayan Katılım	Dilekçe
Bir siyasi partinin gençlik koluna üye olmak	0,69		0,72		
Bir siyasi partiye gençlik kolları dışında üye olmak	0,68		0,71		
Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında ev ev tanıtım yapmak,	0,85		0,78		
Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında tanıtım broşürü dağıtmak,	0,85		0,78		
Yaşadığınız şehir veya mahalledeki herhangi bir sorunla ilgili yetkili belediye veya benzeri mercilere dilekçe yazmak,		0,66			0,83
Sizi doğrudan ilgilendiren bir sorunla ilgili yetkili belediye veya benzeri mercilere dilekçe yazmak,		0,64			0,85
Herhangi bir toplu yürüyüş eylemine katılmak,	0,31	0,63		0,70	
Herhangi bir boykot eylemine katılmak,		0,66		0,76	
İnternet üzerinde gerçekleştirilen bir protesto eylemine katılmak,		0,49		0,56	
Birkaç yıl önce Susurluk skandalı sonrasında gerçekleştirilen ışık kapatma eylemine katılmak,		0,55		0,47	
Siyasi partiler dışında, siyasetle ilgili bir sivil toplum örgütüne üye olmak	0,33	0,44		0,54	
Lise veya üniversitede siyasi içerikli öğrenci kulüplerine veya derneklerine üye olmak		0,47		0,56	
Açıklanan Toplam Varyans	%30,8	%14,1	%32,0	%12,3	%9,7

Yukarıdaki tablonun bize sergilediği en önemli bulgu siyasal katılımın boyutlarında 1999-2003 yılları arasında çok da büyük yapısal bir farklılık olmadığıdır. Siyasal katılımın farklı türlerini temsil eden değişkenler her iki çalışmada da aynı faktörlere benzer yüklemeler yapmışlardır. Faktör yüklemelerindeki 0,1 puanlık değişimleri rahatlıkla istatistiksel olarak anlamlılık taşımayan örneklem sapmasına atfetmemiz mümkündür. Dolayısıyla, siyasal katılımın iki temel boyutunu Türkiye örneğinde halen geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

2003 verilerinin bir önceki çalışmadan en önemli farkı ise 1999 yılında konvansiyonel olmayan katılım boyutunda yer alan dilekçe verme eylemlerinin toplam varyansın yaklaşık yüzde 10'unu açıklayan bir üçüncü boyut olarak ortaya çıkmasıdır. Genel katılım oranlarını incelediğimizde dilekçe verme eylemlerinin yaklaşık yüzde 10 gibi yüksek bir oranda düşüş gösterdiğini, diğer katılım türlerinden farklı olarak “fırsatım olmadı” yanıtları yerine “hayır yapmamayı tercih ettim” yanıtlarının arttığını görmekteyiz. Dolayısıyla, dilekçe verme eyleminin bir katılım biçimi olarak tartışılması gerektiğini de söyleyebiliriz.

Yukarıdaki tablo 2001’de söylediğim gibi Türkiye’deki katılım sorunsalının diğer ülkelerle karşılaştırılabilir bir öge olduğunu ve siyasal söylemde yaygın olan “biz bize benzeriz” yaklaşımının ötesinde bazı çözümlemeler getirilebileceğini göstermektedir. Mayıs 2003 içerisinde sonuçlarını elde edeceğimiz Türkiye genelini temsil eden örneklemin siyasal katılım davranışları araştırması bu açıdan bilgi verici olsa da; bu konunun TÜSİAD çalışması kadar kapsamlı, ancak daha detaylı ve karşılaştırmalı perspektiften incelenmesi gerekmektedir.

Bir önceki çalışmamda kümeleme analizi yöntemi kullanarak katılım boyutlarında benzer davranışlar gösteren denekleri gruplamış ve bu grupların ortak demografik, sosyoekonomik özelliklerinden ve bazı tutum ve davranışlarından bahsetmiştim. Bu çalışmada ise, yukarıdaki faktör analizinden elde ettiğim sonuçlardan yola çıkarak bazı kuramsal değişkenlerin bireyler bu iki katılım boyutundaki davranışlarını etkileyip etkilemediğini tartışmak istiyorum.

Aşağıdaki tablo analizimde kullanacağım bağımsız değişkenleri göstermektedir:

Tablo 3 Bağımsız Değişken Tanımlamaları

Değişken	Açıklama
Eğitim	Deneğin aldığı eğitim derecesi
Yaş	Deneğin yaşı
Cinsiyet Kukla	1=Erkek, 0=kadın olmak üzere kukla değişken
Kent Kukla	1=Kent, 0=kır olmak üzere kukla değişken
Mülkiyet	Oda, kendisine ait bir telefon, cep telefonu, kredi kartı, kişisel bilgisayar sahipliğinde oluşan mülkiyet skoru
Lüks Mülkiyet	Motosiklet ve otomobilden oluşan lüks mülkiyet skoru
Evkadını Kukla Değişkeni	1=Evkadını, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Öğrenci Kukla Değişkeni	1=Öğrenci, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Kürtçe Kukla Değişkeni	1=Kürtçe biliyor, 0=diğer olmak üzere kukla değişken

Otoriter Kukla Değişkeni	1=Otoriter eğilimli, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Dindarlık	Namaz kılmak ve oruç tutmaktan oluşan dindarlık skoru
Postmateryalizm	Postmateryalizm skoru
Siyasetle ilgi derecesi	Siyasetle ilgilenme derecesi
Sol-Sağ Skalası	0=sol, 10=sağ olmak üzere siyasi yelpazedeki yeri
Devlet Kurumlarına Güven	Genel olarak devlet kurumlarına güven derecesi
Özel Kurumlara Güven	Genel olarak özel kurumlara güven derecesi
Laik Kurumlara Güven	Ordu, Cumhurbaşkanı, MGK, DGM, TRT mahkemeler ve polisten oluşan laik kurumlara güven derecesi
Siyasi Kurumlara Güven	Siyasi partiler, hükümet, meclis, siyasi partilerin gençlik kolları, belediyeler ve bakanlıklardan oluşan siyasi kurumlara güven derecesi
Medyaya Güven	Yazılı basın, görsel basın ve radyolardan oluşan medyaya güven derecesi

Yukarıda listelenen değişkenlerden mülkiyet, lüks mülkiyet, dindarlık, devlet kurumlarına, özel kurumlara, laik kurumlara, siyasi kurumlara ve medyaya güven değişkenleri çalışmadan elde edilen verilere uygulanan faktör analizleri sonucunda elde edilen faktörlerdir. Güven boyutları toplam varyansın yüzde 60'ını, mülkiyet boyutları yüzde 41'ini, dindarlık boyutu yüzde 75'ini açıklamaktadır.

Bu bağımsız değişkenlerin kullanıldığı regresyon analizlerinin sonuçları aşağıdadır. Regresyon analizinde amaç bağımsız değişkenlerin (x'ler) bağımlı değişken (y) üzerindeki etkisini ölçmektir. Aşağıdaki tablolarda yer alan **sabit** ortalama skoru, **b** herbir bağımsız değişken bir birim arttığında y'de görülecek artış miktarını ve **beta** ise her bir bağımsız değişkenin diğer değişkenler göz önünde tutularak bağımlı değişken üzerindeki etkisini göstermektedir. En sağ kolonda yer alan anlamlılık katsayısı bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel anlamlılık derecesini (eğer bu katsayı 0,1'den büyükse istatistiksel olarak anlamlı değildir) ve R katsayısı da bu fonksiyonun toplam varyansın yüzde kaçını açıkladığını göstermektedir.

Bağımlı değişken olarak konvansiyonel katılım skorunun kullanıldığı regresyon analizinin sonuçları aşağıdadır. Tabloya göre modele dahil edilen bağımsız değişkenler arasından en fazla etkiye sahip olanı siyasetle ilgi derecesidir. Gençlerin siyasete ilgi dereceleri arttıkça konvansiyonel katılım dereceleri artmaktadır. Erkeklerin konvansiyonel katılım dereceleri kadınlara göre istatistiksel olarak daha fazladır. Dindarlık arttıkça ve siyasi yelpazede sağa yaklaştıkça gençlerin konvansiyonel katılımı yükselmektedir. Siyasi kurumlara güven arttıkça

da bu tür katılım skorunun yükseldiği görülmektedir. Öte yandan ev kadınları ve öğrencilerin bu tür siyasal katılıma daha az katıldığını da aşağıdaki bulgulardan yola çıkarak söyleyebiliriz. Konvansiyonel katılım skorunu negatif etkileyen diğer değişkenler de kürtçe konuşma ve laik kurumlara güvendir. Bağımlı değişken üzerindeki etkisi anlamlı olmayan değişkenler arasında eğitim, yaş, kentte yaşamak, her iki tür mülkiyet, otoriterlik, devlet kurumlarına, özel kurumlara ve medyaya güven değişkenlerini sayabiliriz.

Regresyon analizimizin bulguları konvansiyonel siyasi katılımın toplumun gelenekçi kesimleri tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir. Siyasal olarak muhafazakar olarak tanımlanacak gençler, erkekler ve siyasete daha fazla ilgi duyup siyasal kurumlara daha fazla güvenenler daha fazla katılmaktadırlar. Öte yandan konvansiyonel katılımın toplumun “azınlıkta” kalan kesimlerini cezbetmediği de aşağıda görülmektedir: Kadınlar, öğrenciler, kürtçe konuşanlar bu tür katılımı daha az gerçekleştirmektedir. Diğer ülke deneyimlerine paralel olarak konvansiyonel siyasal katılım toplumun belirli kesimlerini içermekte ve diğerlerini dışlamaktadır.

Tablo 4 Konvansiyonel Siyasal Katılım Belirleyicileri

R-kare:	0,18		
F	10,7		
Katsayılar	B	Beta	Anlamlılık
(Sabit)	0,49		0,14
Eğitim	0,02	0,02	0,63
Yaş	0,00	0,01	0,89
Cinsiyet Kukla	0,24	0,11	0,01
Kent Kukla	-0,04	-0,02	0,57
Mülkiyet	0,03	0,03	0,47
Lüks Mülkiyet	0,00	0,00	1,00
Evkadını Kukla	-0,18	-0,07	0,13
Öğrenci Kukla	-0,35	-0,15	0,00
Kürtçe Kukla	-0,20	-0,06	0,07
Otoriter Kukla	0,01	0,01	0,71
Dindarlık	0,07	0,07	0,06
Postmateryalizm	-0,03	-0,01	0,68
Siyasetle ilgi derecesi	0,29	0,27	0,00
Sol-Sağ Skalası	0,06	0,15	0,00
Devlet Kurumlarına Güven	-0,03	-0,03	0,38
Özel Kurumlara Güven	-0,03	-0,03	0,36
Laik Kurumlara Güven	-0,12	-0,11	0,00
Siyasi Kurumlara Güven	0,09	0,08	0,01
Medyaya Güven	-0,04	-0,03	0,29
Bağımlı Değişken:Konvansiyonel siyasi katılım			

Aşağıdaki tablo, bağımlı değişkenin konvansiyonel olmayan siyasi katılım olduğu regresyon analizi sonuçlarını göstermektedir. Konvansiyonel olmayan siyasi katılımın istatistiksel anlamlı belirleyicilerine baktığımız zaman, en fazla etkiye sahip değişkenin siyasete ilgi derecesi olduğunu görmekteyiz. Bu durum hem iki farklı katılım türü arasındaki bir ortaklığa işaret ederken, hem de karşılaştırmalı çalışmalarda fazla karşılaşılmayan bir durumdur. Batı Avrupa örneklerinde siyasete ilgi arttıkça konvansiyonel olmayan katılımın azaldığı görülmektedir. Başka bir deyişle siyasete olan ilgi arttıkça kişiler geleneksel katılıma yönelmektedir. Türkiye’de görülen bu farklılık üzerinde durulması gereken bir durumdur. Bu tür siyasal katılımın diğer belirleyicilerine gelince; eğitimin ve kürtçe kukla değişkeninin ön planda olduğunu görmekteyiz. Eğitim hemen hemen bütün çalışmalarda konvansiyonel olmayan katılımın bir belirleyicisi olarak görülmekte, dolayısıyla Türkiye örneği de bu durumu doğrulamaktadır. Öte yandan kürtçe bilenlerin siyasal katılımı konvansiyonel olandan olmayana yönelmeleri, Türk siyasal sisteminin bu kesimleri “içselleştirmesi”nde yaşadığı sorunun gençler arasında da görüldüğünün bir göstergesidir. Etnik kökene dayalı konvansiyonel katılımın bir türlü gerçekleşmemesi, örneğin kurumlaşmış bir Kürt partisinin kurulamamış olması bu sorunun temel nedenlerinden biridir. Öte yandan, mülkiyetin konvansiyonel olmayan katılımı pozitif, lüks mülkiyetin ise negatif etkilediğini görmemiz; gençlerin daha müreffeh kesimlerinin siyasetle ilişkisinin sorgulanması gerektiğini göstermektedir. Dindarlık ve devlet kurumlarına olan güven arttıkça konvansiyonel olmayan katılım azalmakta; medyaya güven arttıkça artmaktadır.

Konvansiyonel olmayan siyasi katılımı ile ilişkisi olmayan değişkenler ise yaş, cinsiyet, kentte yaşama, ev kadını, öğrenci olma, otoriter, post materyalizm, sol-sağ skalasındaki pozisyon özel, laik ve siyasi kurumlara güven derecesi değişkenleridir. Bu değişkenler arasında şaşırtıcı olan genelde konvansiyonel olmayan siyasal katılımı ile ilişkili bulunan postmateryalizmin etkisinin bulunmamasıdır. Bu durumun iki sebebi olabilir. Birincisi postmateryalizmin ölçümü zaten tartışmalı bir konudur. 1997 Dünya Değerler araştırmasında Türkiye Avusturya’dan daha yüksek bir postmateryalizm skoruna sahiptir. Dolayısıyla Türkiye’de postmateryalizmi standart soru bataryasıyla ölçmeye çalışmak yanlış olabilir. İkincisi, hedef kitlemiz olan 16-28 yaş gençler arasında postmateryalizm açısından varyans düşük olabilir. Regresyon katsayılarının hesaplanma yönteminden dolayı düşük varyans katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olmamasına neden olabilir. Sonuç olarak bizim araştırmamızda postmateryalizm ile konvansiyonel olmayan siyasi katılım arasında ilişki bulunmaması daha detaylı çalışmalarla da test edilmelidir.

Tablo 5 Konvansiyonel Olmayan Siyasal Katılım Belirleyicileri

R-kare:	13,4		
F	8,0		
Katsayılar	B	Beta	Anlamlılık
(Sabit)	-0,17		0,60
Eğitim	0,11	0,12	0,00
Yaş	0,01	0,02	0,61
Cinsiyet Kukla	0,09	0,04	0,31
Kent Kukla	0,07	0,03	0,36
Mülkiyet	0,09	0,09	0,02
Lüks Mülkiyet	-0,06	-0,06	0,07
Evkadını Kukla	0,15	0,07	0,17
Öğrenci Kukla	0,08	0,03	0,39
Kürtçe Kukla	0,31	0,11	0,00
Otoriter Kukla	-0,02	-0,02	0,61
Dindarlık	-0,06	-0,06	0,11
Postmateryalizm	-0,02	-0,01	0,79
Siyasetle ilgi derecesi	0,20	0,19	0,00
Sol-Sağ Skalası	0,00	-0,01	0,75
Devlet Kurumlarına Güven	-0,08	-0,08	0,02
Özel Kurumlara Güven	0,02	0,02	0,52
Laik Kurumlara Güven	0,00	0,00	0,95
Siyasi Kurumlara Güven	-0,04	-0,04	0,23
Medyaya Güven	0,07	0,07	0,03
Bağımlı Değişken: Konvansiyonel olmayan siyasi katılım			

Konvansiyonel olmayan siyasi katılımın belirleyicilerini genel olarak değerlendirirsek, siyasete ilginin konvansiyonel katılımda olduğu gibi en önemli değişken olduğunu; eğitimin ve kürtçenin ise önem taşıdığını söyleyebiliriz. Mülkiyet, medyaya güvenle beraber katılımın bu türünü pozitif etkilemektedir. Dindarlık, devlet kurumlarına güven ve lüks mülkiyet ise negatif etkileyen değişkenlerdir.

Çarkoğlu, 2001 çalışmasında bölgesel farklılıkların da katılım üzerinde etkili olduğunu ve Akdeniz bölgesinin bütün katılım boyutlarında, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ise geleneksel katılım boyutunda daha etken olduğunu belirtmişti. Gelişmiş bölgeler olan Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgeleri her boyutta düşük katılım göstermektedir. Bu bulguların 2003 verileriyle de geçerli olup olmadığını test etmek amacıyla bölgeleri temsil eden kukla değişkenler analize dahil edilmiştir. Sonuçları detaylı olarak vermek yerine özetlersek, konvansiyonel siyasi katılım söz konusu olduğunda bir önceki çalışmaya paralel olarak Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin daha yüksek katılım gösterdiklerini söyleyebiliriz. Bu iki bölgeye, örnekleme kendini temsil eden birim olarak dahil olan İzmir'i de eklemek mümkündür. Çarkoğlu'nun bulgularından farklı olarak

Güneydoğu Anadolu bölgesinin katılımı diğer bölgelerden farklılık arz etmemektedir. Konvansiyonel olmayan siyasi katılımı ise bir tek Ankara'da (kendini temsil eden birim) farklılık görülmektedir. Bölgesel farklılıkların varlığı 2003 verisiyle doğrulanmamıştır.

Siyasi parti seçmenleri arasında katılım eğilimleri açısından bir fark olup olmadığını sorgulamak amacıyla AKP, CHP ve Genç Parti kukla değişkenleri modellere dahil edilmiştir. Konvansiyonel siyasal katılım modelinde bu üç partinin seçmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamış, ancak konvansiyonel olmayan siyasal katılımı AKP seçmeninin daha düşük skora sahip olduğu görülmüştür. AKP kukla değişkeni eklendiğinde daha önce negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olan dindarlık, istatistiksel olarak anlamsız hale gelmiştir. Bu durumu dindarlıkla AKP seçmenliği arasında kuvvetli bir ilişki olmasına bağlayabiliriz.

Türk Gençliğinin Katılım Eğilimi

1999 ve 2003 araştırmalarında gençlere bir dizi siyasal olmayan katılım etkinliği sorulmuş ve bu etkinliklere katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

Tablo 6 Sivil Katılımın Boyutları: 1999-2003

	1999			2003		
	Evet	Hayır, fırsat olmadı	Hayır, yapmama yı tercih ettim	Evet	Hayır, fırsat olmadı	Hayır, yapmama yı tercih ettim
	Satır %	Satır %	Satır %	Satır %	Satır %	Satır %
Lise veya üniversitede çeşitli ilgi alanlarına yönelik öğrenci kulüplerine üye olmak,	14,6	37,0	48,3	11,4	48,4	40,2
Toplumsal konularla ilgili bir sivil toplum örgütüne üye olmak	7,7	41,5	50,8	3,6	44,4	52,0
Gönüllü yardım faaliyetlerinde bizzat görev almak,	23,5	59,6	16,9	15,4	53,9	30,7
Sosyal yardım derneklerine ve vakıflarına parasal yardım yapmak,	30,6	48,6	20,8	14,3	52,2	33,5
Çevre ile ilgili bir protesto eylemine katılmak.	10,8	44,2	45,0	5,7	46,9	47,4

Siyasal katılım etkinliklerine benzer şekilde bu tür katılımı da 1999'dan bugüne bir düşüş olduğu görülmektedir. Sosyal yardım derneklerine ve vakıflarına parasal yardım yaptığını belirten gençlerin oranı yüzde 30'dan yüzde 15'e kadar düşmüştür. İkinci olarak gönüllü yardım faaliyetlerinde bizzat görev almada da yüzde 8'e varan bir düşüş görülmektedir. Geri kalan bütün etkinliklerde yüzde 4'lere civarında, bir kısmı da örneklem sapmasına atfedilebilecek düşüş yaşanmıştır. Gençlerin bu konulardaki "ret" eğilimlerine baktığımızda en yüksek düşüş gösteren iki katılım etkinliğinde yapmamayı tercih edenlerin oranında kayda değer yükselme olmasıdır. Gençler, büyük olasılıkla ekonomik kriz sonrasında belirsiz ortamında bu tür "gönüllü" faaliyetlerden imtina etmektedirler.

Yukarıda konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan siyasal katılımı belirleyicilerini keşfetmeyi amaçladığımız regresyon modellerine, iki siyasal katılım türünü de ekleyerek sivil katılımın belirleyicilerini test ettiğim regresyon analizinin sonuçları aşağıdaki tablodadır. Bu amaçla, faktör analizi yapılmış toplam varyansın yüzde 43'ünü açıklayan bir sivil katılım boyutu elde edilmiştir. Bu faktöre yukarıdaki katılım türlerinin her biri yüzde 60-70 civarında yükleme yapmaktadır.

Tablo 7 Sivil Katılımın Belirleyicileri

R-kare:	30,1		
F	18,9		
Katsayılar	B	Beta	Anlamlılık
(Sabit)	0,12		0,68
Eğitim	0,10	0,11	0,00
Yaş	0,00	-0,01	0,72
Cinsiyet Kukla	0,09	0,04	0,26
Kent Kukla	0,04	0,02	0,50
Mülkiyet	0,07	0,07	0,05
Lüks Mülkiyet	0,01	0,02	0,61
Evkadını Kukla	-0,02	-0,01	0,87
Öğrenci Kukla	0,14	0,06	0,08
Kürtçe Kukla	-0,16	-0,05	0,09
Otoriter Kukla	0,02	0,02	0,52
Dindarlık	0,03	0,03	0,31
Postmateryalizm	-0,04	-0,02	0,43
Siyasetle ilgi derecesi	0,16	0,16	0,00
Sol-Sağ Skalası	-0,01	-0,02	0,57
Devlet Kurumlarına Güven	-0,03	-0,03	0,27
Özel Kurumlara Güven	0,06	0,06	0,05
Laik Kurumlara Güven	0,07	0,07	0,02
Siyasi Kurumlara Güven	-0,06	-0,06	0,04
Medyaya Güven	0,02	0,02	0,49
Konvansiyonel siyasi katılım	0,16	0,17	0,00
Konvansiyonel olmayan siyasi katılım	0,32	0,32	0,00
Bağımlı Değişken: Sivil katılım			

Elde ettiğimiz sivil katılım boyutunun belirleyicilerine baktığımız zaman en önemli belirleyicinin konvansiyonel olmayan siyasal katılım olduğunu, bunu ise konvansiyonel siyasal katılımın takip ettiğini görmekteyiz. Diğer katılım boyutlarında olduğu gibi siyasetle ilgi derecesi de önem taşıyan belirleyicilerdendir. Gençlerin eğitim derecesi ve mülkiyetleri de bu sivil katılımı pozitif etkilemektedir. Öğrenciler daha yüksek katılım gösterirken, kürtçe bilenlerde katılımın azaldığı görülmektedir. Özel ve laik kurumlara güven derecesi arttıkça sivil katılımın artması buna karşın siyasi kurumlara güven arttıkça azalması; sivil katılımın siyaset harici bir alanda konumlandığı hipotezini destekleyen bir bulgudur. Keza, konvansiyonel olmayan katılımın da yüksek derecede sivil katılımı ile ilişkili olması sivil katılımın siyaset harici bir katılım alanı olduğu argümanını destekleyebilir. Öte yandan bu analiz sonuçlarını yorumlarken dikkatli olunması gereken bir nokta bulunmaktadır: Siyasal ilgi ve konvansiyonel katılımın sivil katılımın pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı belirleyicilerinden olmaları. Bu durum sivil katılımın geleneksel anlamda siyasal katılımın pek de dışında olmadığını göstermektedir. Bir başka deyişle neoliberallerin beklentisi

doğrultusunda sivil toplum-siyaset karşıtlığının Türk gençliği özelinde de mevcut olduğunu söylemek bu veriler ışığında mümkün değildir.

Tablo 8 Siyasi Kariyer Eğilim: 1999-2003

	1999				2003			
	Kesinlikle düşünmem	Pek düşünmem	Düşünürüm	Kesinlikle düşünürüm	Kesinlikle düşünmem	Pek düşünmem	Düşünürüm	Kesinlikle düşünürüm
Bir siyasi partinin il yönetim kurulunda görev almak	51,3	15,8	25,0	7,9	47,4	24,9	20,1	7,7
Bir siyasi partinin genel merkez yönetiminde görev almak	50,7	14,8	26,0	8,5	46,6	26,0	19,8	7,5
Muhtarlık seçimlerinde aday olmak	64,1	14,5	15,6	5,8	58,1	25,4	10,1	6,4
Yerel seçimlerde belediye meclis üyesi aday olmak	56,6	14,3	22,7	6,4	51,1	25,3	17,6	6,0
Yerel seçimlerde belediye başkanı aday olmak	52,0	13,1	24,8	10,1	50,1	23,8	18,4	7,8
Genel seçimlerde milletvekili aday olmak	52,0	11,9	23,0	13,1	49,2	20,6	20,2	10,0
Bakanlık yapmak	52,3	12,5	21,5	13,7	49,8	20,8	17,8	11,6

Yine 1999 ve 2003 araştırmalarında gençlere bir dizi siyasal etkinlik sayılmış ve bu etkinliğe katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Genel olarak bakıldığında bütün bu etkinliklerde yer almayı düşünen gençlerin oranında 5 ile 10 puan arasında bir azalma görülmektedir. En fazla düşüş toplam yüzde 9 ile belediye başkanı aday olmayı düşünen gençlerin oranında görülmüş, bir siyasi partinin genel merkez yönetiminde görev almak ise yüzde 7 oranında düşmüştür. Siyasi kurumlara güvenin azaldığı ve siyasetin negatif algılandığı bir ortamda bu oranların düşmesi şaşırtıcı değildir.

Daha önceki modellerde test ettiğimiz bağımsız değişkenlerin bu tür bir siyasi kariyer eğilimi üzerindeki etkilerini tartışmak amacıyla bir regresyon analizi daha yapılmıştır. Bağımsız değişken siyasal kariyer değişkenlerinin dahil edildiği ve toplam varyansın yüzde 75'ini

açıklayan bir faktör analizi ile elde edilmiştir. Aşağıdaki tablo bu regresyon analizinin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 9 Siyasi Kariyerin Belirleyicileri

R-kare:	13,4		
F	7,2		
Katsayılar	B	Beta	Anlamlılık
(Sabit)	1,13		0,00
Eğitim	-0,03	-0,04	0,32
Yaş	-0,01	-0,05	0,19
Cinsiyet Kukla	0,36	0,18	0,00
Kent Kukla	-0,12	-0,06	0,12
Mülkiyet	0,01	0,01	0,84
Lüks Mülkiyet	-0,08	-0,08	0,02
Evkadını Kukla	-0,04	-0,02	0,70
Öğrenci Kukla	0,01	0,00	0,92
Kürtçe Kukla	0,29	0,10	0,01
Otoriter Kukla	0,01	0,01	0,80
Dindarlık	-0,02	-0,02	0,56
Postmateryalizm	0,09	0,05	0,13
Siyasetle ilgi derecesi	0,23	0,22	0,00
Sol-Sağ Skalası	-0,01	-0,03	0,38
Devlet Kurumlarına Güven	0,05	0,05	0,15
Özel Kurumlara Güven	-0,02	-0,02	0,57
Laik Kurumlara Güven	0,00	0,00	0,90
Siyasi Kurumlara Güven	0,06	0,06	0,09
Medyaya Güven	0,07	0,07	0,03
Konvansiyonel siyasi katılım	0,06	0,07	0,06
Konvansiyonel olmayan siyasi katılım	0,03	0,03	0,34
Bağımlı Değişken: Siyasi Kariyer			

Siyasi kariyer eğiliminin bağımlı değişken olarak alındığı regresyon analizinin sonuçları, bu eğilimin en önemli belirleyicisinin şaşırtıcı olmayarak siyasetle ilgi derecesi olduğunu göstermektedir. Erkekler bu tür bir kariyer eğilimine kadınlardan daha fazla sahiptirler. Kürtçe bilen gençlerin de kariyer konusunda daha fazla eğilim olması, etnik kökene dayalı siyasete duyulan arzunun bir ifadesi olarak okunmalıdır. Özellikle de kürtçe bilmenin konvansiyonel siyasal katılım üzerindeki negatif etkisi de göz önünde tutulduğunda. Siyasi kurumlara güven, medyaya güven ve konvansiyonel siyasal katılım eğilimi de bu tür bir siyasi kariyerin belirleyicileri arasındadır. Lüks mülkiyetin negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olması, siyasi kariyerin orta sınıftan siyasal sisteme güveni tam erkekler için bir alan olduğu bulgusunu doğrulamaktadır.

Sonuç Yerine:

Çalışmamın başlangıcında amacımı Türk gençliği ve siyasal katılım arasındaki çelişkili ilişkinin bir kantitatif tasvirini yapmak ve 1999-2003 yılları arasında bu resimde manidar bir değişim yaşanıp yaşanmadığını saha çalışması verilerine dayanarak tartışmak olarak tanımlamıştım. 1999 yılında IRI ve STRATEJİ|MORI işbirliğiyle gerçekleştirilen ve Türk gençliğinin siyasal katılım eğilimlerini ölçmeyi hedefleyen anket çalışmasının bir kısmı, ARI Hareketi ve STRATEJİ|GfK tarafından 2003 Nisan ayında tekrarlanmış ve 4 yıllık süre içinde yaşanan değişimin incelenmesine olanak sağlayan veriler Türkiye’yi temsil eden 1223 gencin katılımıyla elde edilmiştir.

Karşılaştırmadan öncelikle bütün siyasal katılım türlerinde, özellikle de oy verme, bireysel ya da sosyal amaçlarla dilekçe verme eylemlerinde kayda değer bir azalma görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu genel azalmaya karşın siyasal katılma eylemleri arasındaki sıralama değişmemiş, oy verme en yaygın siyasal katılım eylemi olmaya devam etmiştir. Bu durumun tek istisnası istatistiksel olarak anlamsız bir yükselme gösteren internet üzerinden protesto eylemlerine katılımın değişen sırasıdır.

Siyasal katılımda görülen bu azalmaya karşın, bizim “katılma eğilimi” adını verdiğimiz temayülde bir artış gözlenmiştir. Gençler bir siyasi partiyle ilişkili olan hemen hemen bütün eylemlerde yüzde 70’lere varan bir oranda “katılmamayı tercih ettim” yanıtı verirken; diğer katılım eylemlerinde daha düşük ret oranları gözlemlenmiştir. Türk gençlerinin siyasal katılım konusunda ebeveynlerinden daha aktif olup olmadıklarının yanıtını verecek bir araştırmanın sonuçlarının henüz elimizde olmamasına karşın Kasım 2002 seçimleri öncesinde bizim, 2001 yılında da TÜSİAD’ın yapmış oldukları araştırmalar, gençlerin kabaca siyasal katılımda daha aktif olduklarını göstermiştir.

2003 yılı verilerinden yola çıkarak yapılan faktör analizi, karşılaştırmalı siyasal katılım literatüründe mevcut bulunan “konvansiyonel”-“konvansiyonel olmayan” siyasal katılım ayrımının Türk gençliği özelinde de var olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. Her ne kadar ülkenin tarihsel koşulları “Türkiye’nin benzersizliği” hipotezinin yaygınlaşmasına yol açsa da, en azından siyasal katılım konusunda Türkiye’nin de karşılaştırmalı araştırmalara nesne olabileceği bu çalışmanın verilerinden de görülmüştür. Faktör analizlerinin karşılaştırılması ayrıca 1999-2003 yılları arasında Türk gençliğinin siyasal katılımının yapısal açıdan kayda değer bir değişikliğe uğramadığını da göstermiştir. Bunun tek istisnası yukarıda da bahsetmiş olduğum üzere bireysel ve sosyal amaçlı dilekçe verme eyleminin tek başlarına bir siyasal

katılım boyutu olarak tezahür etmesidir. Ortaya çıkan bu faktörün gerçekten bir siyasal katılma boyutu olup olmadığı ayrıntılı olarak tartışılmaya muhtaçtır.

Türk gençliğinin her iki boyutta siyasal katılımının belirleyicilerini keşfetmek üzere bir dizi bağımsız değişken kullanılarak regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizlerinin sonucunda her iki siyasal katılım boyutunda temel belirleyicinin siyasete ilgi olduğu görülmüştür. Konvansiyonel katılım boyutunda erkekler lehine cinsiyet, dindarlık ve siyasi yelpazede sağda konumlanma ve siyasal kurumlara güven pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı katsayılara sahip değişkenlerdir. Ev kadınları, öğrenciler ve kürtçe bilenler bu katılım boyutunda daha az etkin; Cumhurbaşkanı, ordu, MGK, DGM gibi kurumlara güven arttıkça bu tür katılım azalmaktadır. Konvansiyonel olmayan katılımın siyasetle ilgi derecesi haricinde en önemli belirleyicisi karşılaştırmalı diğer çalışmalara paralel olarak eğitimidir. Eğitim yükseldikçe gençlerin bu tür katılımı artmaktadır. Kürtçe konuşan gençler de daha yüksek konvansiyonel olmayan siyasal katılım gösterirken; mülkiyet ve medyaya güven de katılımın bu türünü pozitif etkilemektedir. Dindarlık, devlet kurumlarına güven ve lüks mülkiyet ise negatif etkileyen faktörlerdir. Karşılaştırmalı bulgulara karşıt olarak postmateryalizm ile konvansiyonel olmayan katılım arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Türk gençliğini temsil eden 1223 kişinin sivil toplum faaliyetlerine katılımlarının da incelenmesi, 1999-2003 döneminde bu tür faaliyetlerin de erozyon uğradığını göstermiştir. Muhtemelen yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle gençlerin gönüllü organizasyonlarda yer alma ya da bu tür organizasyonlara bağışta bulunma eğiliminde kayda değer bir azalma görülmüştür. Sivil toplum etkinliklerine katılımın en önemli belirleyicilerinin konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan siyasal katılım olduğu, dolayısıyla bu üç etkinlik arasında kayda değer bir ilişkinin var olduğu da bu analiz sonucunda elde edilen bulgular arasındadır.

Gençlerin siyasi kariyer eğilimlerinin 1999-2003 karşılaştırması da siyasi kariyer yapmayı planlayan gençlerin oranında yüzde 8 civarında bir azalma olduğunu göstermektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi siyasal sistemin kriz içerisinde olduğu böyle bir atmosferde, bu eğilimin azalması şaşırtıcı değildir. Siyasa kariyer eğilimi, sisteme güven duyan orta sınıftan erkeklerin bir kariyer planı olarak gözükmektedir. Kadınların bu eğilimden dışlanmalarına karşın, kürtçe bilenlerin eğiliminin daha fazla olması, etnik kökenli siyasete açılan bir alan gereksinimini göstermektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında, Türk gençliği ve siyasal katılım arasındaki çelişkili ilişkinin 1999-2003 arasındaki dört yıllık dönemde kayda değer bir iyileşme göstermediğini söyleyebiliriz. Siyasal sistemde yaşanan erime, gençlerin öncelikle siyasal, daha sonra da sivil katılım

konusundaki heveslerini kıran bir etken olarak zuhur etmektedir. Siyasal katılım açısından gençler arasındaki farklılıkların en önemli belirleyicisi siyasal sistem karşısındaki duruşlarıdır. Sisteme destek arttıkça –gençler muhafazakarlaştıkça- konvansiyonel siyasal katılım ve siyasal kariyer eğilimi artmakta; sistem karşıtı duruş arttıkça konvansiyonel olmayan katılım artmaktadır. Ancak her iki katılım boyutu da ancak gençlerin yüzde 10’u kadar tarafından kullanılmaktadır.

Türkiye’de siyasal katılımı inceleyen çalışmaların eskiliğine karşın, bu konuda aktif faaliyetlerin geçmişi pek eski değildir. 1999’dan bugüne kadar harcanan çabalar, bu kitapta yer alan diğer çalışmalarda anlatılmaktadır. Mikro politika alanında sağlanan bu kazanımların, bütün Türk gençliğini kapsayan anketlerde görülecek niceliklere ulaşması ise, daha fazla kişinin daha fazla çaba harcamasıyla mümkün olacaktır. İki iyi bilinen sözü tekrarlamak gerekirse, “bütün büyük yolculuklar bir ilk adımla başlar” ve “bu deniz yıldızı için birşeyler değişti”.